

Prezydent Ignacy Mościcki w Gostyninie, maj 1930

DROGA DO WOLNOŚCI

– TOPOGRAFIA HISTORYCZNA MIEJSC PAMIĘCI

Mateusz Lewandowski

KATEGORIA WIEKOWA: 10–14 LAT

ADRESAT: uczniowie w wieku 10–14 lat.

CEL OGÓLNY

Stworzenie przez klasę mapy uwzględniającej regionalne miejsca pamięci, związane bezpośrednio lub pośrednio z tematyką odzyskania niepodległości przez Polskę.

CELE SZCZEGÓŁOWE

Mapa ma uwzględniać lokalizację miejsc pamięci oraz ich opis i fotografie. Będzie służyła nauce uczniów pracujących nad projektem oraz pomoże w edukacji i wychowaniu kolejnych pokoleń. Projekt jest związany z historią, jednak łączy w sobie elementy innych przedmiotów, takich jak: geografia, wiedza o społeczeństwie, przyroda, biologia i język polski. Efektem pracy uczniów ma być mapa, a więc może ona przyjąć formę papierową (plakat lub składana mapa) oraz, co byłoby bardzo pożądane, może powstać interaktywna mapa w postaci strony internetowej.

Zbudowanie interaktywnej mapy w internecie, ukazującej historyczne miejsca pamięci w danym regionie, stwarza kolejne możliwości – uatrakcyjnią prowadzone przez uczniów działania, daje jednocześnie szansę na powstanie szerszej bazy dydaktyczno-historycznej.

Innowacyjność tego projektu polega na tym, że każda szkoła może opublikować taką interaktywną mapę tej części regionu, w której się znajduje. Ostatecznie powstałaby ogólnodostępna sieć miejsc pamięci, ukazująca historię odzyskania niepodległości przez Polskę oraz późniejszych wydarzeń (np. z okresu II wojny światowej lub czasów powojennych).

Nie we wszystkich częściach regionu można znaleźć miejsca pamięci związane z 1918 r., warto więc poszukać miejsc upamiętniających wydarzenia z I wojny światowej lub z okresu po jej zakończeniu.

Ogólnodostępna baza nawigacyjna, jaka powstanie w wyniku takiego projektu, może się przełożyć na wzrost zainteresowania turystyką historyczną.

Uczniowie mogą też zaprojektować aplikację na urządzenia mobilne, wykorzystującą wszystkie zbudowane w internecie mapy z regionalnymi miejscami pamięci. Baza takich map będzie otwarta, co umożliwi ich aktualizację.

Odbiorcami map ze szlakami pamięci po Mazowszu będą uczniowie wszystkich typów szkół na Mazowszu, władze lokalne, organizacje pozarządowe itd.

ZAKŁADANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIÓW PO SKOŃCZONYM PROJEKCIE:

- rozwijanie umiejętności pracy zespołowej oraz indywidualnej;
- podnoszenie umiejętności informatycznych;
- zwiększanie świadomości w zakresie korzystania z technologii informatyczno-komunikacyjnych w celach naukowych;
- uatrakcyjnienie nauki historii, geografii czy innych przedmiotów;
- rozwijanie umiejętności korzystania z map i przyrządów do nawigacji;
- rozwijanie umiejętności artystycznych (podczas opracowywania mapy papierowej);
- rozbudzanie zainteresowań dotyczących własnego regionu, a zwłaszcza najbliższej okolicy;
- rozwijanie umiejętności poszukiwania alternatywnych sposobów zdobywania wiedzy.

Przez cały czas trwania projektu uczniowie będą zdobywać wiedzę i umiejętności z zakresu historii, kultury, tradycji regionu, geografii, przyrody, wiedzy o społeczeństwie, biologii i języka polskiego. Podczas pracy uczniowie odkryją na nowo wartości, jakie zawierają w sobie miejsca pamięci, nauczą się je czcić i zachowywać o nich pamięć. Będą ponadto kształtować w sobie takie postawy, jak: otwartość na innych, ciekawość, odpowiedzialność, pracowitość, kreatywność, tolerancja, empatia itp. Dzięki rozwijaniu wiedzy historycznej wzrośnie świadomość własnej tożsamości młodych ludzi. Nabiorą oni szacunku dla przodków oraz dla wartości przekazywanych z pokolenia na pokolenie. Wszystkie działania podejmowane przez uczniów przełożą się na kształtowanie postaw obywatelskich i wzmocnią świadomość odrębności narodowej.

REALIZACJA PROJEKTU – ZARYS WSTĘPNY

Pierwsze działania polegają na zapoznaniu uczniów z założeniami projektu i na wybraniu optymalnej, dostosowanej do możliwości szkoły i uczniów formy pracy. Można stworzyć:

- mapę papierową (plakat);
- mapę tradycyjną, rozkładaną;
- mapę interaktywną w internecie.

Projekt mógłby objąć wiele szkół, które stworzyłyby wspólnie sieć miejsc pamięci, co przyczyniłoby się do rozwinięcia turystyki historyczno-regionalnej.

KOLEJNE ETAPY DZIAŁANIA:

- stworzenie mapy Mazowsza pod jednym adresem;
- zaprogramowanie aplikacji na urządzenia mobilne, która będzie korzystać z bazy źródłowej tych map.

Podczas pierwszej lekcji uczniowie wraz z nauczycielem wybierają odpowiednią formę pracy i przystępują do formułowania zadań. Wynikiem pracy ma być mapa uwzględniająca miejsca pamięci dotyczące okolicy, w której znajduje się szkoła. Jako autor tego projektu przedstawię miejsca upamiętniające historyczne wydarzenia z okolicy mojego miasta, tj. Gostynina.

Na kolejnej lekcji uczniowie podzieleni na grupy (nie ma limitów) wybierają dla siebie zadania do realizacji. Każdy zespół musi odpowiednio przygotować się do swojego zadania.

1. Zespół odpowiedzialny za projekt mapy, jej wizualizację i wstępny kształt zapoznaje się z ukształtowaniem terenu, korzysta z map i atlasów, by wzorować się na już istniejących mapach. Zespół ten tworzy także legendę i dobiera kolory oraz kształty obiektów zaznaczonych na mapie.
2. Liczba kolejnych zespołów jest zależna od liczby zabytków i miejsc historycznych znajdujących się w danej okolicy. Ich zadaniem będzie: odnalezienie miejsca pamięci, wykonanie fotografii z różnych perspektyw, a także zrobienie opisu tego miejsca z uwzględnieniem jego lokalizacji, daty wydarzenia historycznego, które ono upamiętnia itp. W proces realizacji zadań tych grup można zaangażować nauczycieli geografii, biologii i przyrody.
3. Zespół do spraw informatycznych zajmuje się tworzeniem mapy w wersji multimedialnej – jeśli przyjmujemy, że realizujemy projekt mapy interaktywnej. Programować możemy w dostępnych językach programowania (HTML, Java itp.). Do projektu warto zaangażować nauczyciela informatyki.

4. Zespół dokumentujący działania wszystkich grup (zdjęcia, filmy, sprawozdania z postępu prac wszystkich grup). Wyniki pracy tego zespołu będzie można wykorzystać w procesie reklamy w lokalnych mediach i na stronie internetowej szkoły czy szkolnym profilu na Facebooku. Zespół może korzystać z pomocy nauczycieli języka polskiego podczas redakcji powstających sprawozdań i artykułów umieszczanych w mediach.

Po zrealizowaniu zadań w grupach, należy podjąć prace nad stworzeniem mapy.

Grupa zajmująca się dokumentacją i informowaniem mediów stale pracuje i publikuje informacje na bieżąco w mediach.

Projekt charakteryzuje się innowacyjnym podejściem do nauki historii własnego regionu. Dodatkowo wzmacnia on korelacje treści międzyprzedmiotowych w szkole. W wyniku takich działań uczniowie dostrzegą, jak bardzo historia jako nauka jest związana z innymi dziedzinami, a także jak ważne jest kultywowanie historii regionu. Na uwagę zasługuje również fakt, że dzięki swej innowacyjności projekt można dostosować do każdej gminy.

Moją małą ojczyzną jest Gostynin. W okolicy nie ma miejsc bezpośrednio związanych z odzyskaniem niepodległości przez Polskę, jednak ten przykład idealnie nadaje się do pokazania, jak można wykorzystać niniejszy projekt w celach edukacyjnych.

Uwaga: dobór treści, pojęć i wskazówek w scenariuszu został dostosowany do regionu Gostynina. Elementy te każdy nauczyciel może zmieniać i dostosowywać je do swojej okolicy. Dzięki temu będzie mogła powstać rozbudowana baza dydaktyczna map historycznych regionu Mazowsza.

ZAŁĄCZNIKI:

1. Miejsca pamięci w Gostyninie i okolicach.
2. Mapa.

BIBLIOGRAFIA

Dzieje Gostynina od XI do XXI wieku, red. B. Konarska-Pabiniak, Gostynin 2010.

Dzieje Mazowsza, lata 1527–1794, t. 1, red. H. Samsonowicz, Wyższa Szkoła Humanistyczna im. A. Gieyszтора, Pułtusk 2006.

Lekcje o Mazowszu. Scenariusze zajęć edukacyjnych, red. B. Tarnowska, PZWL Wydawnictwo Lekarskie Sp. z o.o., Grupa PWN, Warszawa 2017.

J. Choińska-Mika, M. Kulesza, K. Mika, W. Morawski, H. Wajs, *Mazowsze*, Wydawnictwo Kartograficzne Daunpol Sp. z o.o., Warszawa 2011.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

<https://www.mazovia.pl/wydawnictwa/podrecznik-mazowsze/> [dostęp: 28.02.2018].

<https://www.mazovia.pl/wydawnictwa/publikacje-o-mazowszu2/> [dostęp: 28.02.2018].

1

TEMAT: Topografia regionu – robimy mapę

ADRESAT: uczniowie w wieku 10–14 lat.

CZAS ZAJĘĆ: 1 × 45 minut.

SŁOWA KLUCZOWE: topografia, Mazowsze, Gostynin, ziemia gostynińska, historia, miejsca pamięci, mapa.

WPROWADZENIE

Nauczyciel zapoznaje uczniów z ideą projektu, opisuje, jakie cele mają zostać osiągnięte dzięki temu projektowi i przedstawia możliwe formy jego realizacji. Uczniowie wybierają formę, jaką ma przybrać efekt ich pracy, i dzielą się na grupy.

CEL OGÓLNY

Wprowadzenie uczniów w projekt i zrozumienie przez nich idei i wstępnych założeń wraz z zakładanymi celami do osiągnięcia.

CELE SZCZEGÓŁOWE

Uczeń:

- wybiera odpowiednią dla siebie, dla swoich możliwości i dla możliwości szkolnych, formę realizacji projektu;
  - dyskutuje, rozważa „za” i „przeciw”, zajmuje stanowisko, przedstawia argumenty i uczy się podstaw dyskusji;
  - dobiera odpowiednie metody realizacji projektu.
-

METODY PRACY:

- pogadanka,
  - metoda problemowa,
  - wykład,
  - dyskusja,
  - pokaz zdjęć.
-

FORMY PRACY:

- indywidualna,
  - zbiorowa,
  - grupowa.
-

POMOCE DYDAKTYCZNE:

- komputer i projektor,
- literatura dotycząca regionu Mazowsza,
- kartki papieru.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Nauczyciel przedstawia założenia i cele projektu.
2. Uczniowie wspólnie z nauczycielem wybierają optymalną formę realizacji całego zadania. Podział uczniów na grupy – burza mózgów, jak zrealizować projekt.
3. Nauczyciel przedstawia uczniom za pomocą projektora już istniejące mapy regionalne oraz pokazuje miejsca pamięci, które muszą się znaleźć w powstającym projekcie. W Gostyninie i okolicach miejscami pamięci są (**załącznik nr 1**):

- pomnik w Woli Łąckiej – w 1939 r. rozstrzelano tu mieszkańców Gostynina;
- pomnik we wsi Gašno – upamiętniający powstańców styczniowych;
- Zalesie – pomnik pamięci pomordowanych przez hitlerowców

pracowników i pacjentów szpitala;

- Pomnik Walki i Zwycięstwa obok Miejskiego Centrum Kultury w Gostyninie;
- kwatery poległych we wrześniu 1939 r. oraz groby pomordowanych przez okupantów mieszkańców Gostynina na cmentarzu katolickim pod wezwaniem św. Jakuba;
- cmentarz ewangelicko-augsburski z pomnikiem z upamiętniającym jednostki walczące w operacji kutnowskiej w listopadzie 1914 r.

Uczniowie oglądają wybrane miejsca na projektorze i razem z nauczycielem omawiają wstępnie historię każdego ze zdarzeń, których upamiętnieniem są te miejsca. Podczas poznawania miejsc pamięci uczniowie tworzą wstępne notatki na kartkach.

2

TEMAT: W poszukiwaniu historii – poznajemy historię regionalną

ADRESAT: uczniowie w wieku 10–14 lat.

CZAS ZAJĘĆ: 3 × 45 minut.

SŁOWA KLUCZOWE: historia regionalna, Mazowsze, Gostynin, ziemia gostynińska, historia, miejsca pamięci.

WPROWADZENIE

Praca uczniów będzie polegała na zbieraniu materiałów. Uczniowie mają odnaleźć w bibliotece szkolnej i miejskiej oraz w internecie wszystkie dostępne materiały dotyczące historii regionu. Wszystkie grupy zbierają materiały zgodnie ze swoimi zadaniami.

CEL OGÓLNY

Uczniowie rozwijają umiejętność poszukiwania wiedzy, zbierania i gromadzenia materiałów oraz zapoznają się z historią regionu.

CELE SZCZEGÓŁOWE

Uczeń:

- dzieli się zadaniami, współpracuje w grupach;
- zbiera materiały;
- pracuje samodzielnie podczas zajęć i przedstawia swoje osiągnięcia.

METODY PRACY:

- pogadanka,
- metoda problemowa,
- wykład,
- dyskusja.

FORMY PRACY:

- indywidualna,
- grupowa.

POMOCE DYDAKTYCZNE:

- komputer i projektor,
- literatura dotycząca regionu Mazowsza,
- kartki papieru.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Uczniowie w grupach wspólnie z nauczycielem dzielą się zadaniami. Do każdego miejsca pamięci przypisana jest inna grupa. Grupy poznają historię związaną z wybranym miejscem. Między lekcjami zbierają materiały i przedstawiają je wspólnie podczas lekcji. Nad merytorycznym przebiegiem prac czuwa nauczyciel. Grupa zajmująca się wizualizacją mapy konsultuje się z nauczycielem geografii i tworzy projekt mapy i legendy. Grupa ta ma także zaplanować, gdzie zostaną umieszczone informacje i zdjęcia o obiektach związanych z historią regionu. Zespół zajmujący się pisaniem sprawozdań i dokumentowaniem wszystkich działań wszystkich grup projektowych (zdjęcia i filmy) pracuje na każdej lekcji. Grupa tworząca stronę internetową konsultuje się z nauczycielem informatyki.

Obchody Święta Niepodległości na placu Saskim w Warszawie, 1926

3

TEMAT: Poszukiwacze historii

ADRESAT: uczniowie w wieku 10–14 lat.

CZAS ZAJĘĆ: 5 × 45 minut.

SŁOWA KLUCZOWE: historia regionalna, Mazowsze, Gostynin, ziemia gostyńska, historia, miejsca pamięci.

WPROWADZENIE

Uczniowie pracują nad opisem poszczególnych miejsc pamięci w grupach. Podczas wycieczki do tych miejsc wykonują zdjęcia, które będą wykorzystane na mapie (na plakacie czy stronie internetowej). Jest to ta część projektu, w której przygotowuje się materiały do mapy.

CEL OGÓLNY

Opracowanie przez uczniów informacji o regionalnych miejscach pamięci.

CELE SZCZEGÓŁOWE

Uczeń:

- opracowuje merytoryczny opis miejsc pamięci;
  - wykorzystuje technologię informacyjną do tworzenia interaktywnej mapy;
  - poznaje historię regionu.
-

METODA PRACY:

- pogadanka,
  - metoda problemowa,
  - dyskusja,
  - metoda praktyczna.
-

FORMY PRACY:

- indywidualna,
  - zbiorowa,
  - grupowa.
-

POMOCE DYDAKTYCZNE:

- komputer,
  - aparat fotograficzny.
-

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Uczniowie wykorzystują zebrane materiały do opisania poszczególnych miejsc pamięci – pracują w grupach. Nauczyciel organizuje wycieczkę, podczas której uczniowie oglądają miejsca pamięci i je fotografują. Zdjęcia będą stanowić materiał uzupełniający mapę, a powstające opisy zostaną umieszczone we wskazanych miejscach na mapie.

Grupa pracująca nad wizualizacją mapy wykorzystuje mapę z Google Maps do tworzenia własnej mapy, zarówno elektronicznej, jak i papierowej.

Powstają artykuły ukazujące postęp prac projektowych. Artykuły te są publikowane na stronie szkoły i w lokalnych mediach.

4

TEMAT: Historia regionalna z lotu ptaka

ADRESAT: uczniowie w wieku 10–14 lat.

CZAS ZAJĘĆ: 5 × 45 minut.

SŁOWA KLUCZOWE: mapa, historia regionalna, Mazowsze, Gostynin, ziemia gostyńska, historia, miejsca pamięci.

WPROWADZENIE

Uczniowie wykonują mapę – wykorzystują zgromadzone wcześniej materiały. Gotową mapę papierową wieszają w szkole, a internetową publikują w internecie, tak aby była dostępna dla wszystkich.

CEL OGÓLNY

Uczniowie pracują nad powstaniem mapy.

CELE SZCZEGÓŁOWE

Uczeń:

- pracuje w grupie razem nad wykonaniem mapy;
- współpracuje z nauczycielami różnych przedmiotów;
- prezentuje wyniki swojej pracy – wiesza mapę papierową w szkole na korytarzu, a elektroniczną udostępnia w formie linku umieszczonego na stronie internetowej szkoły i szkolnym profilu na Facebooku.

METODY PRACY:

- pogadanka,
- metoda problemowa,
- metoda praktyczna.

FORMA PRACY:

- grupowa.

POMOCE DYDAKTYCZNE:

- komputer,
- internet,
- materiały plastyczne do sporządzenia mapy papierowej.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Grupa zajmująca się tworzeniem wizualizacji mapy, czyli wstępnego zarysu, przedstawia efekty swojej pracy. Nad wykonaniem mapy pracują wszyscy uczniowie. Jedni rozrysowują mapę i umieszczają na niej wszystkie elementy, drudzy dołączają do mapy przygotowane materiały merytoryczne. Zespół przygotowujący mapę interaktywną w internecie pracuje wraz z na-

uczycielem informatyki nad wyglądem strony internetowej – wykorzystuje do tego materiały dostarczone przez wszystkie grupy.

Grupa zajmująca się dokumentowaniem działań wykonuje ostatnie zdjęcia i pisze sprawozdanie podsumowujące, które zostaje opublikowane na stronie internetowej szkoły oraz szkolnym profilu na Facebooku i wysyłane do mediów.

Uroczystość odsłonięcia pomnika z okazji 20. rocznicy odzyskania niepodległości w Woli Wiązowej, 1938

Załącznik nr 1.

Miejsca pamięci w Gostyninie i okolicach

1. Pomnik w Woli Łąckiej – w 1939 r. rozstrzelano tu mieszkańców Gostynina

2. Pomnik we wsi Gašno upamiętniający powstańców styczniowych

3. Zalesie – pomnik pomordowanych przez hitlerowców pracowników i pacjentów szpitala

4. Pomnik Walki i Zwycięstwa obok Miejskiego Centrum Kultury w Gostyninie

5. Cmentarz katolicki pod wezwaniem św. Jakuba – kwatery poległych we wrześniu 1939 r. oraz groby mieszkańców Gostynina pomordowanych przez okupantów

Kaplica św. Jakuba w Gostyninie

Załącznik nr 2.

Mapa

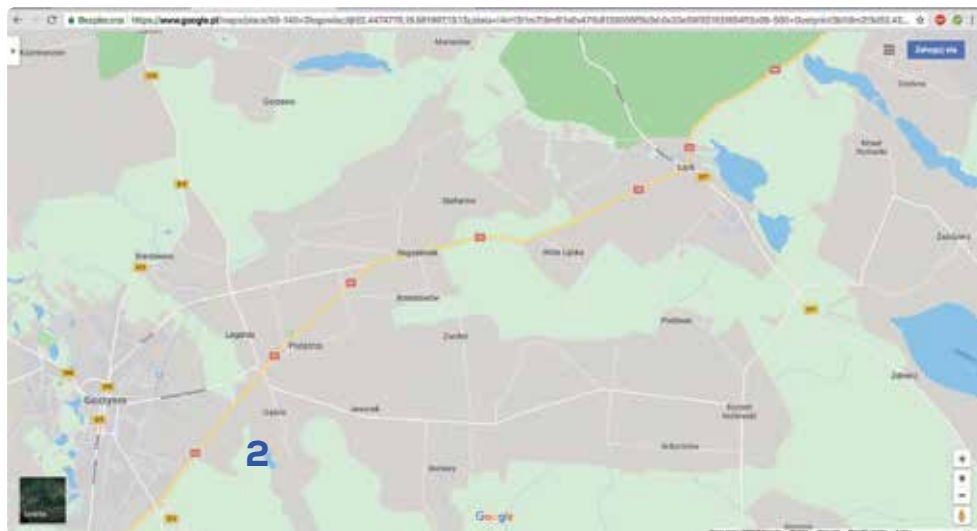
Wykorzystano mapę z Google Maps – zostały na nią naniesione i oznaczone wszystkie wymienione w scenariuszu miejsca pamięci.

1. Pomnik w Woli Łąckiej – w 1939 r. rozstrzelano tu mieszkańców Gostynina

<https://www.google.pl/maps/place/99-140+G%C5%82ogowiec/@52.4475395,19.5637754,13.14z/data=!4m5!3m4!1s0x471b061dde7ef639:0x1f7856a8d1cd3da1!8m2!3d52.0277823!4d18.9315033>

2. Pomnik we wsi Gašno upamiętniający powstańców styczniowych

<https://www.google.pl/maps/place/99-140+G%C5%82ogowiec/@52.4212943,19.5031886,14.08z/data=!4m5!3m4!1s0x471b061dde7ef639:0x1f7856a8d1cd3da1!8m2!3d52.0277823!4d18.9315033>

3. Zalesie – pomnik pomordowanych przez hitlerowców pracowników i pacjentów szpitala

<https://www.google.pl/maps/place/99-140+G%C5%82ogowiec/@52.4104607,19.5029466,14.01z/data=!4m13!1m7!3m6!1s0x471b8128059f5b3d:0x20e59f02162f854f12s09-500+Gostynin!3b1!8m2!3d52.4293273!4d19.4619176!3m4!1s0x471b061dde7ef639:0x1f7856a8d1cd3da!18m2!3d52.0277823!4d18.9315033>

4. Pomnik Walki i Zwycięstwa obok Miejskiego Centrum Kultury w Gostyninie

<https://www.google.pl/maps/place/99-140+G%C5%82ogowiec/@52.4291346,19.4691465,15z/data=!4m5!3m4!1s0x471b061dde7ef639:0x1f7856a8d1cd3da!18m2!3d52.0277823!4d18.9315033>

5. Cmentarz katolicki pod wezwaniem św. Jakuba – kwatery poległych we wrześniu 1939 r. oraz groby mieszkańców Gostynina pomordowanych przez okupantów
6. Cmentarz ewangelicko-augsburski – pomnik upamiętniający jednostki walczące w operacji kutnowskiej w listopadzie 1914 r.

Identyczną mapę można przygotować w języku programowania, a miejsca pamięci zaprogramować tak, by po najechaniu kursorem dane lokalizacji otwierała się informacja merytoryczna na temat historii tego miejsca wraz z galerią zdjęć wykonanych przez uczniów.

Dalsze prace nad projektem mogą iść w kierunku zaprogramowania aplikacji na urządzenia mobilne, wykorzystującej zebrane materiały dotyczące miejsc pamięci, wraz ze wskazaniem ich na mapie.

Ratusz w Gostyninie w czasie okupacji, 1940

Dworzec kolejowy w Gostyninie w czasie okupacji